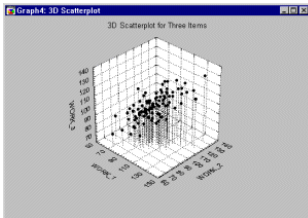

Två-vägs ANOVA

- Om två oberoende variabler (faktorer) kommer in i spelet

uwe.menzel@math.uu.se

Experiment med två faktorer

- Två oberoende variabler ("faktorer")
- Mängd gödsel / mängd vatten → mängd skördade potatis
- Faktor: gödsel**
  - Level: 300 mg/m²; 500 mg/m²; 700 mg/m²
- Faktor: vatten**
  - Level: 0.3 l/m²; 0.5 l/m²; 0.9 l/m²

Treatment → Population

		Faktor 1 →			
		Level 1	Level 2	Level 3	Level 4
Faktor 2 →	Level 1	T ₁	T ₂	T ₃	...
	Level 2	...	...	...	...
	Level 3	...	...	...	...

Treatment = kombination av faktor och level, t.ex.

- gödsel = 300 mg/m²
  - vatten = 2 ggr / dygn
- } ett treatment

Balanced och ortogonal design

		Faktor 1 →			
		Level 1	Level 2	Level 3	Level 4
Faktor 2 →	Level 1	5	5	5	5
	Level 2	5	5	5	5
	Level 3	5	5	5	5

antalet replikat detsamma för alla celler
orthogonal design – inga celler saknas

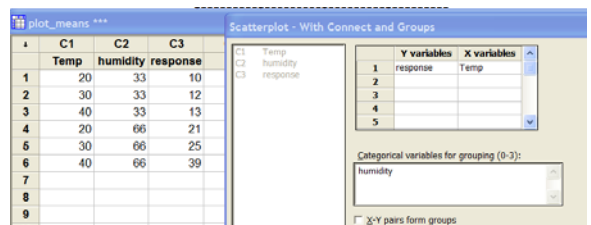
Table of means

		Faktor 1 →			
		Level 1	Level 2	Level 3	Level 4
Faktor 2 →	Level 1	12.5	5.4	3.4	1.2
	Level 2	5.3	7.5	6.5	3.7
	Level 3	5.0	5.3	5.4	5.5

medelvärden över alla replikat i respektive cell

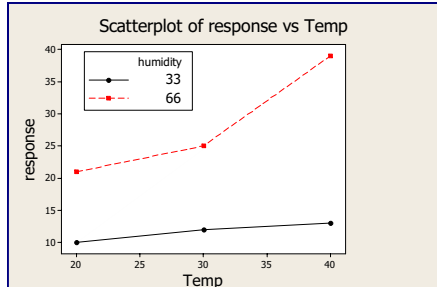
"Graph of means"

Graph / Scatterplot / With Connect and Groups

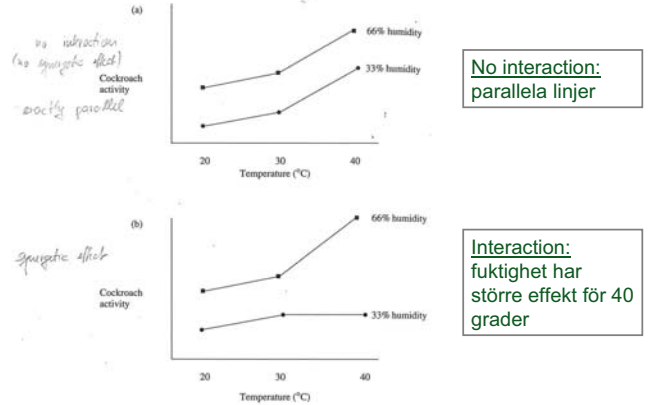

medelvärden för alla replikat i en grupp

"Graph of means"

Interaction

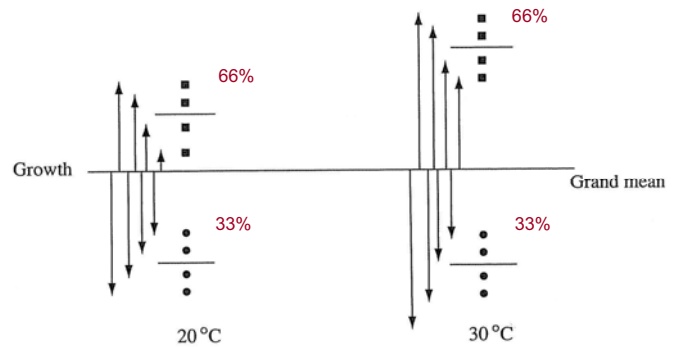

Att dela upp variationen

- Fyra andel:**
  - Variation pga. slumpmässigt fel
  - Variation pga. faktor A
  - Variation pga. faktor B
  - Variation pga. växelverkning A ↔ B (interaction)
- Exempel:**

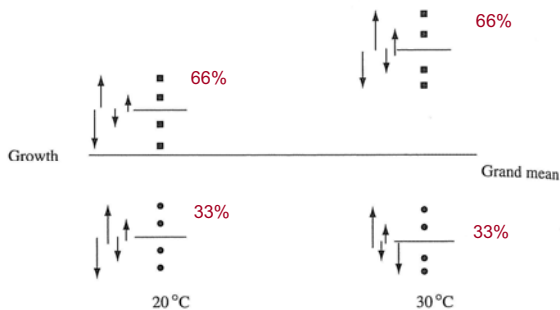
	20°C	30°C
33%	4 värden	4 värden
66%	4 värden	4 värden

Total Sum of Squares (TotalSS)

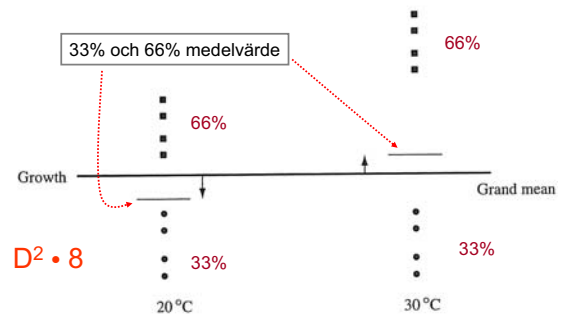
Sum of Squares för differenserna mellan alla värden och det globala medelvärdet (grand mean).

Sum of Squares for error (SSE)

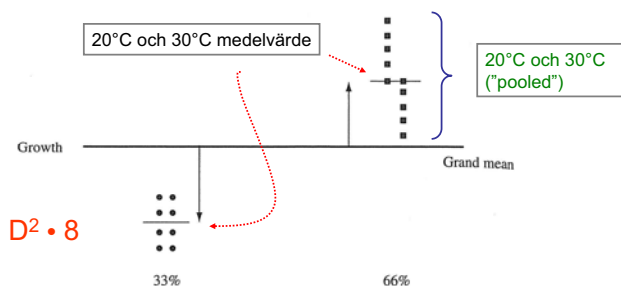
Sum of Squares för differenserna mellan värden i varje grupp och dess respektive gruppmedelvärdet (variation inom replikat för samma treatment; försakas av "ren slump")

Sum of Squares för faktor A (SST_A) - Temperatur

Sum of squares för differenserna mellan de enskilda värden och ett medelvärde som beräknas genom att ignorera faktor B.

Sum of Squares för faktor B (SST_B) – Fuktighet

Sum of squares för differenserna mellan de enskilda värdena och ett medelvärde som beräknas genom att ignorera faktor A.

Sum of Squares for interaction

$$SSI = TotalSS - SST_A - SST_B - SSE \quad \text{gäller exakt}$$

Mean Squares, F-värden

$$MST_A = \frac{SST_A}{df_A} \quad df_A = \# \text{ levels}_A - 1$$

$$MST_B = \frac{SST_B}{df_B} \quad df_B = \# \text{ levels}_B - 1$$

$$MSI = \frac{SSI}{df_I} \quad df_I = df_A \cdot df_B$$

$$MSE = \frac{SSE}{df_E} \quad df_E = df_A \cdot df_B \cdot (c - 1)$$

$$F_A = \frac{MST_A}{MSE}$$

$$F_B = \frac{MST_B}{MSE}$$

$$F_I = \frac{MSI}{MSE}$$

c = antalet replicates för varje treatment, så att $n = a \cdot b \cdot c$ (totala antalet värden)

Two-way ANOVA i Minitab

- Plankton: kombinerad effekt av sjö och näring ska undersökas, dvs. 2 faktorer
- 2 sjöar kombinerade med 3 olika näringar

ANOVA_1.MPJ

Worksheet "two-way"

	C1	C2	C3-1	C4
	Zooplankton	Supplement	Lake	
1	34	1	Rose	
2	43	1	Rose	
3	57	1	Dennison	
4	40	1	Dennison	
5	85	2	Rose	
6	68	2	Rose	
7	67	2	Dennison	
8	53	2	Dennison	
9	41	3	Rose	
10	24	3	Rose	
11	42	3	Dennison	
12	52	3	Dennison	
13				

Two-Way Analysis of Variance

Response: Zooplankton

Row factor: Supplement Display means

Column factor: Lake Display means

Store residuals

Store fits

Confidence level: 95,0

Fit additive model

Select

Help

OK

Cancel

Två faktorer
Orthogonal design
två replicates i varje cell

Supplement = näring

Resultat Two-way ANOVA

Two-way ANOVA: Zooplankton versus Supplement; Lake

Source	DF	SS	MS	F	P
Supplement	2	1918,50	959,250	9,25	0,015
Lake	1	21,33	21,333	0,21	0,666
Interaction	2	561,17	280,583	2,71	0,145
Error	6	622,00	103,667		
Total	11	3123,00			

Signifikant effekt ($\alpha=0.05$) för faktor "näring", ty $p < 0.05$
Ingen signifikant effekt för faktor "sjö"
Ingen signifikant effekt för växelverkning (interaction)

Exempel 2

		Temp →		
		20°C	30°C	40°C
33%	1	5	9	11
	2	6	10	11
	3	7	11	11
66%	9	13	17	17
	10	14	18	18
	11	15	19	19
99%	17	21	25	25
	18	22	26	26
	19	23	27	27

Fuktighet →

3 värden för varje treatment

McKillup s. 139

Minitab, samma data:

ANOVA_1.MPJ

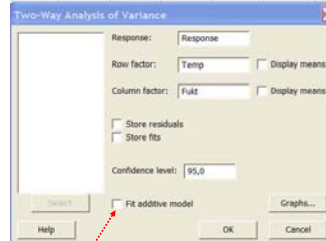
	C1	C2	C3
	Temp	Fukt	Response
5	20	66	10
6	20	66	11
7	20	99	17
8	20	99	18
9	20	99	19
10	30	33	5
11	30	33	6
12	30	33	7
13	30	66	13
14	30	66	14
15	30	66	15
16	30	99	21
17	30	99	22
18	30	99	23
19	40	33	9
20	40	33	10
21	40	33	11
22	40	66	17
23	40	66	18
24	40	66	19
25	40	99	25
26	40	99	26
27	40	99	27

3 replikat (alla 20°C och 99%)

3 replikat (alla 30°C och 66%)

Minitab, samma data

Stat / ANOVA / Two-Way

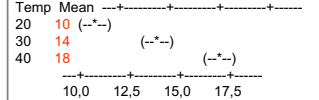

additive = utan växelverkning (interaction)

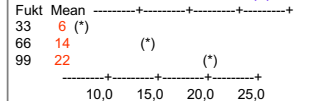
Two-way ANOVA: Response versus Temp; Fukt

Source	DF	SS	MS	F	P
Temp	2	288	144	144,00	0,000
Fukt	2	1152	576	576,00	0,000
Interaction	4	0	0	0,00	1,000
Error	18	18	1		
Total	26	1458			

Individual 95% CIs For Mean Based on Pooled StDev Faktor A – humidity pooled

Individual 95% CIs For Mean Based on Pooled StDev Faktor B – temp pooled

Resultat:

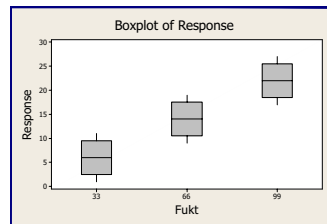
Two-way ANOVA: Response versus Temp; Fukt

Source	DF	SS	MS	F	P
Temp	2	288	144	144,00	0,000
Fukt	2	1152	576	576,00	0,000
Interaction	4	0	0	0,00	1,000
Error	18	18	1		
Total	26	1458			

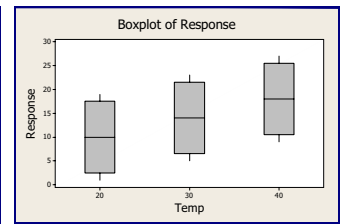
⇒ (Mycket) låg p-värde → slh. är mycket låg att gruppmedelvärden avviker så starkt pga. ren slump → H_0 (alla gruppmedelvärden är lika) förkastas → det finns en effekt av faktorerna: **Fuktighet och temperatur har ett inflytande.**
 ⇒ Hög p-värde → det erhållna resultatet kan komma till stånd pga. ren slump → H_0 förkastas inte → ingen effekt (ingen växelverkning).

Lådagramm, samma data

Graph / Boxplot / One Y / With Groups
Graph variable: response
Categorical variabel: Fukt

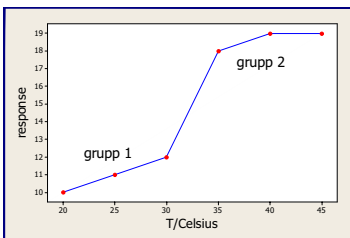
Graph / Boxplot / One Y / With Groups
Graph variable: response
Categorical variabel: Temp

Man anar att det finns en effekt av både fukt och temperatur.

A posteriori test

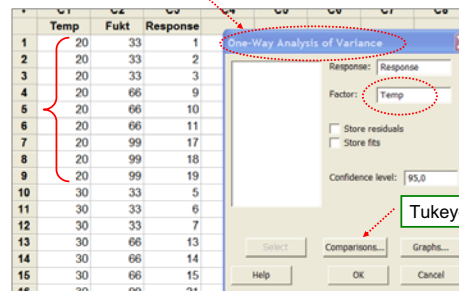
- Om en faktor "har effekt", dvs. om respektive F-värdet blev signifikant stor, vet man ännu inte var effekten ligger (finns ett "språng" mellan 20°C och 30°C eller mellan 30°C och 40°C osv.)

Tukey-test om det inte finns någon växelverkning. Man måste alltså "poola" den andre faktorn ... och köra One-Way (!) ANOVA inklusive Tukey-test.

Tukey-test för faktor Temp

One-Way ANOVA ; ignorerar faktor "Fukt"

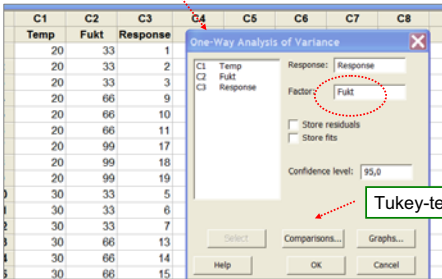
Temp → Response

det finns nu faktiskt 9 replikat för varje temperatur

misslyckades, inga kluster hittades, spridning för stor, se lådagramm ovan ... (Tukey testet är konservativ.)

Tukey-test för faktor Fukt

One-Way ANOVA och ignorera faktor "Temp"

Fukt → Response

det finns nu faktiskt 9 replikat för varje fuktighet

3 kluster hittades, se nästa sida ...

Tukey-test, temperatur "pooled".

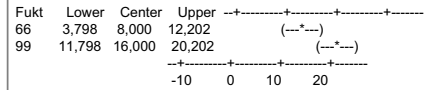
One-way ANOVA: Response versus Fukt

Source	DF	SS	MS	F	P
Fukt	2	1152,0	576,0	45,18	0,000
Error	24	306,0	12,8		
Total	26	1458,0			

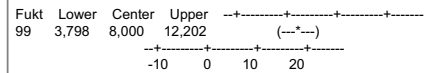
Tukey 95% Simultaneous Confidence Intervals
All Pairwise Comparisons among Levels of Fukt

Individual confidence level = 98,02%

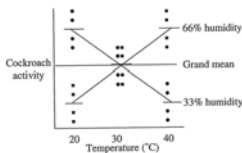
Fukt = 33 subtracted from:

Fukt = 66 subtracted from:

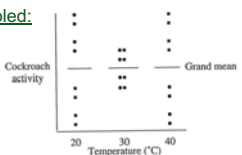

Interaction kan gömma en effekt

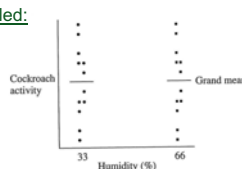
Temperaturändring har en motsatt effekt för 33% och för 66% fuktighet.

humidity pooled:

Extremfall: alla gruppmedelvärden har samma storlek som det globala medelvärdet

temperature pooled:

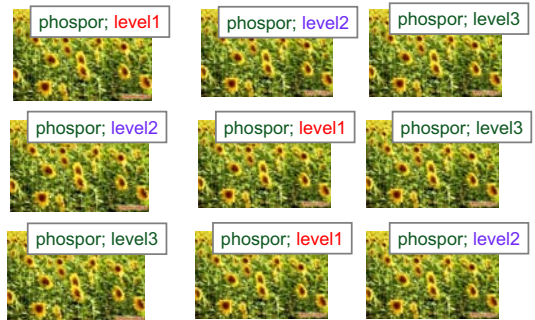

Extremfall: detsamma för fuktighet ...

Om växelverknigen är signifikant, kan man inte lita på F-värdena för faktor A och B.

Tukey-test för "unpooled" data, McKillup S. 144

Nested ANOVA

Vare sig äkta replikat eller två-faktors situation

Stat / ANOVA / Fully Nested ANOVA

McKillup s. 169

MANOVA

- Multivariate Analysis Of VAriance
- generalisering
- flera beroende variabler (response variables, dependent variables)

